

broeder die onnoemelijk veel verloor in zijn gade en zij hem en zijn moederloos kroost goed en nabij.

Schrijver dezes deelt dit aan de „Reformatie” lezers mede met het doel om hen in kennis te stellen met dit droef gebeuren, dezen zwaren slag. Opdat ook in Nederland gebed opga voor den diep getroffen, zwaar bezochten broeder en de zijnen.

Toch was er een tweede reden die bewoog tot een schrijven van deze bijdrage. Het is om onze lezers in Nederland te vertellen hoe het er onder ons Hollandsch Gereformeerd volk in Amerika toe gaat bij eene begrafenis.

Zeker heel anders dan in het land der Vaders. En als het een en ander hier wordt medegedeeld zullen er zeker wel onder de „Reformatie” lezers en lezeressen, enkelen, of zelfs wel velen zijn die wat verwonderd zullen vragen: „is dit of dat nu wel gereformeerd?”

Of zulks al of niet het geval is zullen we hier niet bespreken. Alleen waagt de opsteller van dit artikel het om op te merken dat er naar zijn meening heel wat verschil is tusschen „usantie” onder het Gereformeerde volk, en essentieel „Gereformeerd beginsel.”

Doch dat slechts ter loops. Hoofddoel is om slechts een voorstelling te geven van de begrafenisplechtigheid zooals die als regel onder ons Hollandsch-Amerikaansche volk plaats grijpt. Althans in de groote steden. En dit deelen we mede opdat onze broeders en zusters in Nederland wat meer met ons kunnen medeleven.

Doch ter zake.

Wanneer de dood de vensteren is ingeklonnen is het eerste wat er gedaan wordt door de nabestaanden om den lijkbezorger te ontfangen. En deze, met zijne helpers, verricht al den arbeid, noodig om het lijk gereed te maken voor de begrafenis. Vroeger verleenende de buren hulpe. Dat was in het pioniers tijdperk. Misschien is zulks nog wel het geval op het platteland, in afgelegen oorden, of in pas beginnende nederzettingen. Doch in de steden doet de lijkbezorger heel het werk zooals wasschen, balsemen, kleeden en kisten. Ook zorgt hij voor schikkingen wat eene begraafplaats aangaat en voor de noodige publicaties in de dagbladen.

In elke groote stad zijn magazijnen vol doodkisten. De goedkoopere zijn natuurlijk van hout doch bedekt met zwart laken. Slechts heel enkel ziet men een houten lijkst, d.i. zonder bekleedsel. De duurere en meest gebruikte kisten zijn bedekt met grijs laken. Soms van metaal. Van binnen zijn zij gevoerd op keurige wijze, met zijde en satijn. Het hoofdende van het dekfel kan op- en omgeslagen worden, zoodat het hoofd zichtbaar is op een satijnen peluw, aan alle kanten door satijn of zijden dekfelbeksels omringd. Er zijn zes metalen handvatsels aan. Soms stangen, langs heel de kist.

Vaak vestigt men een klein electrisch licht boven het dekfel, om zacht schijnsel te verspreiden over het aangezicht van den doode.

Buren en vrienden zoowel als familiebetrekkingen zorgen gewoonlijk voor allerlei bloemstukken en kransen. Door den lijkbezorger worden ze op artistieke wijze geplaatst op en boven en rondom de lijkst. Natuurlijk, de aanzienlijksten, de meest bekenden, ontvangen den grootsten overvloed van bloemen. Toch zijn er slechts weinigen wier laatste woonplaats niet min of meer door bloemen is versierd.

In het geval van ooden van dagen is er soms een rijpe schoof, als éenige versiering. In zulk een geval luidt de doodsankondiging: „geen bloemen.”

Een dag vóór de eigenlijke begrafenis is in het sterfhuis reeds alles ingericht en opgesteld zooals hier beschreven. De dag der begrafenis breekt aan. De lijkbezorger heeft voor vóórstoelen gezorgd. De een na de andere auto houdt voor het sterfhuis stil en onthaalt de deelnemers aan de plechtigheid. Gewoonlijk zijn er genoeg vrienden die hun auto beschikbaar stellen voor den dienst.

De lijkkoetsen in Amerika geleken vroeger op de groote wagens ook in Nederland in gebruik. Doch in de laatste jaren is dat anders. Men heeft een groote auto, speciaal ingericht om een lijkst te bergen. Doch dat is uiterlijk niet zichtbaar.

Vrienden en familiebetrekkingen nemen plaatsen in in het sterfhuis naar uitwijzing van den „funeral director,” zooals men de lijkbezorger nu meest noemt. Vroeger was de naam „undertaker” in zwang. De buren en vrienden worden geplaatst in woonkamer of keuken; in elk geval achteraf. De familie zet zich neder in de voorkamer, of ter plaats waar de geopende lijkst staat — gewoonlijk schuins in een hoek gezet. Onder de aanwezigen zijn natuurlijk ook de „pall bearers,” de dragers. Soms fungeeren de zonen en schoonzonen bij vaders of moeders begrafenis als dragers... soms een roerend gezicht.

In geval van ambtsdragers zijn het kerkeraden. Met predikanten fungeeren soms de collega's, een zestal. En natuurlijk is geene begrafenis compleet zonder een predikant. Zelfs bij onkerkelijke, buiten-kerkelijke menschen niet. Dat is zóó onder heel het Amerikaansch volk dat nog hangt aan den naam „Protestant.”

Bij menschen van Roomsche afkomst fungeert

de priester natuurlijk; ook bij hen is zulks het geval zelfs onder onkerkelijken.

In afgelegen streken houdt men zelfs nog een lijkdiens onder leeraarsgeleide, weken na de eigenlijke begrafenis zoo die noodgedwongen plaats greep zonder een predikant. Denk aan de roerende episode van dezen aard in de historie van den jongen Abraham Lincoln, die zijn moeder verloor in een primitief „settlement” in het hartje van Indiana, toen die staat nog jong was.

Zijn al de verwachte familieleden en dragers present, dan geeft de director een teeken aan den dienstdoenden leeraar die gewoonlijk dicht bij het lijk zit. Hij staat op en als regel leest hij allerlei passages uit den Bijbel, toepasselijk voor de gelegenheid. Teksten uit Openbaring met anderen uit de Psalmen worden samengelascht. Vooral Psalm 90 doet dienst natuurlijk. Daarop volgt een gebed. Zoo er een of meer zangers of zangeressen werden verzocht doen dezen zich nu hooren. Er zijn roerend schoone „hymns” die bij zulke gelegenheid worden gezongen, soms met diep gevoel. Meer dan één traan wordt weggepikt als er gezongen wordt:

„Not now, but in the coming years;”

„Safe in the arms of Jesus;”

„Nearer my God to Thee;”

„Crossing the river, one by one.”

Nu wordt er een begrafenis-rede gehouden. Onder ons Hollandsch Gereformeerd volk als regel een gepast woord, uitgelegd, toegepast, met aansporing van hen, die hun huis nog niet hebben bereid om toch den Heere te zoeken eer het te laat is. En voorts speciale toepassing voor de nabestaanden. In sommige gevallen is deze toespraak in het Nederlandsch. Het lijd in het Engelsch. Doch daar de jeugd, die men toch vooral bereiken wil als regel slecht bekend is met de taal der Vaders, spreekt de predikant een tweede korte rede uit in het Engelsch. Soms doet een collega dat voor hem. Meer en meer echter wordt de toespraak in het Hollandsch afgekort en afgeschaft.

Vóór de gedurende den Wereldkrijg kreeg het gebruik van het Nederlandsch als „vreemde” taal een grooten knak. En door het zoo goed als geheel stop zetten der emigratie sterft het Hollandsch te sneller uit onder ons volk.

Nog eenmaal hoort men een lijd door bovengenoemde zangers aangeheven. Soms is er slechts ééne selectie. Dan volgt een korte dankzegging. Vrienden en nabestaanden werpen nu een laatste blik op het lijk. De kist wordt gesloten en uitgedragen. De auto's worden gevuld met familieleden en vrienden. De stoet vormt zich. Vóór de auto met den leeraar er in, trouwens bijna elke predikant heeft zijne eigene automobiel. Dan volgt een groote auto met de dragers. Daarop de „lijkkoets”. En dan in orde van bloedverwantschap de familie, gevolgd door vriend en buur. Elk rijtuig, den begrafenisstoet uitmakend, heeft een kaart met een groot kruis er op vóór aan de auto. Dat is het teeken, dat geen ander rijtuig tusschen de anderen mag door rijden, den stoet onderbrekend. En het wordt slechts zelden beproefd. Men heeft in ons land respect voor de dooden, zelfs al schat men het leven zelf niet hoog.

Er is ernst bij een begrafenis. In de woning wordt zelfs vóór het optreden van den dienstdoenden leeraar slechts zelden wat gefluisterd, onder enkelen. Hardop houdt niemand conversatie. Als regel zit elk zwijgend, ernstig. Ook zij, die overigens niet rekenen met God en Zijn dienst.

Het hoven geschrevene geldt wanneer de lijkdiens uitsluitend in het sterfhuis verricht wordt. Is de plechtigheid in het een of ander kerkgebouw, en dat is meestal het geval, dan is alles wat er in het sterfhuis verricht wordt, eenvoudig het lezen van enkele schriftuurplaatsen en een kort gebed en men begeeft zich kerkwaarts. Hoe de plechtigheid in de kerk plaats grijpt en wat er voorts op het „kerkhof” gebeurt, daarover in een volgend artikel.

HENRY BEETS.

PERS-SCHOUW.

De Dooden-Zondag.

Over den dood en Zondag spreken zich nog eenige bladen uit. Waarschijnlijk willen de meeste lezers zich wel een voorstelling vormen van den gang der liturgie, gelijk deze in de Duinordkerk van Den Haag blijkt gevolgd te zijn. De Geref. Kd. v. Amsterdam-Zuid (het blad van de Geref. Kerk aldaar) geeft er de volgende beschrijving van:

De dienst begint met een tamelijk breede orgel-inleiding, waarin gewijde muziek den boventoon voert, maar waarin toch ook een fragment van den treurmarsch uit Beethoven's „Eroica” voorkomt. Het is wat men zou kunnen noemen „uitvaarts” muziek. Deze inleiding moet men zich, dewijl de zegen eerst later volgt, daarom toch niet denken als een eigenlijk buiten den dienst vallend voorspel, maar als een, hoewel ondergeschikt, toch wezenlijk bestanddeel. De bedoeling daarmede is, de aanwezigen te doen overgaan uit de sfeer van het dagelijksch leven in die der gewijde, zich straks steeds meer concentreerende aandacht voor het hemelsch-religieuze, bij hen teweeg te brengen een stemming, een praedispositie van den geest, waardoor deze ontvankelijk wordt gemaakt voor de indrukken, welke

zich aan de overdenking van het hemellevens verbinden. Daarna wordt gesproken (of gezongen?): God nu is geen God der dooden, maar der levenden, want zij leven Hem allen (Luk. 20:38), wordt de zegen opgelegd, de apostolische geloofsbelijdenis gelezen, door de gemeente gezongen Gez. 3:2 en 5, en door allen staande gebeden. De opheffing van het Schriftwoord (op het programma aangegeven als „Introitus” en daarmede dus in strekking ongeveer gelijk gesteld aan den zang bij het begin der Mis in de Roomsche kerk) kan men interpreteren als de redelijk bewuste inzet van den dienst in zijn speciaal karakter als dooden-herdenking, nadat de muziek dien aanslag uit het gevoel heeft voortgebracht. De sprake van het gemoed wordt zoo geaccentueerd, verhelderd en verpuurd in de klare betuiging van het geestelijk verstand. Men kan deze paar woorden echter niet beschouwen als een Schrift-lezing, gelijk die anders in het begin van den dienst plaats vindt, en het eerste woord is niet aan God, die Zich in aansluiting aan het Votum in Zijn Woord tot de saamgekomen geloovigen richt, maar aan de gemeente, die aanstonds begint met het uitspreken der belijdenis. De aangeheven verzen uit Gezang 3:

„Looft l' Apostelschaar in heerlijkheid, o Heer! Profeten, Martelaars, vermelden daar Uw eer,

en:

Gij zijt in heerlijkheid aan 's Vaders rechterhand, Tot dat G'als Rechter eens de laatste vierschaar spant,

vormen geen Amen-zegging op de belijdenis, maar zullen veeleer moeten worden gezien als de het gebed inleidende adoratie en lofverheffing.

Na het gebed gaat de dienst voort in de voorlezing van Joh. 5:21-28, waarin Christus zijn gelijkheid met den Vader betuigt in het opwekken ten leven en in het oordeelen, en het geloof in den Vader of Hemzelven voorstelt als het middel om de eeuwige zaligheid deelachtig te worden. Met vers 4 van Gezang 191, waarin het blijde voornemen van de opstanding uit de dooden als begin van het eeuwige leven vertolkt wordt, antwoordt de gemeente op dit deel uit het Evangelie. Badelijk wordt dan echter opnieuw de Schrift opgeslagen bij Openb. 19:1-9, waar Johannes de aien der groote schare in het Hallelujah hoort, overgenomen door de voor den troon nedervallende 24 ouderlingen en 4 dieren, en waar op het bevel der stem uit den troon alle dienstknechten Gods met een geluid als van vele wateren en als van sterke donderslagen dan een nog machtiger lofzang aanheffen, terwijl de schare voortschrijdt naar de bruiloft des Lams. Duidelijk is hier het verband met het uit Joh. 5 gelezene; de tijd is opgelost in de eeuwigheid, de belofte en het geloof zijn vervangen door de vervulling en de aanschauing; het eeuwigezinspanorama ontrolt zich. Onmiddellijk hierna geschiedt eene inzameling, tijdens welke het orgel de hymne „Dies irae, Dies illa” en de melodie van Gez. 109 ten gehoor brengt. Een prediking van 10 minuten wordt gehouden, gelijk te veronderstellen is in aansluiting met de gelezen Schriftgedeelten, en daarna sluit orgelspel de eerste helft van den dienst af.

De tweede reeks van acten vangt aan met het opheffen van Hebr. 11:39-40 en 12:1-2 (Deze allen, hebbende door het geloof getuigenis gehad enz., en: Daarom dan ook, alzoo wij zoo groot eene wolk der getuigen rondom ons hebben liggende, enz.), weer dus een z.g. Introitus. Zich van de zitplaatsen verheffende, bevestigt de gemeente het gehoorde weer door het aanheffen van een lijd, Gez. 44:2, waarin de eere wordt toegebracht aan Jezus, die door Zijn bloed den weg tot het priesters- en koningschap weer heeft ontsloten. Matth. 5:3-12 (de zaligsprekingen uit de bergrede) wordt gelezen en de verzen 2 en 3 van Gez. 200 leggen dan het „Zalig zijn de ontslapen vromen” aan de gemeente op de lippen. Nogmaals wordt het boek der Openbaringen opgeslagen bij hoofdstuk 7, de verzen 9-17, die ons doen zien de groote schare, door niemand te tellen, bekleed met de lange witte kleederen en met palmtakken in de handen, Gode en het Lam de zaligheid toeroepend, terwijl alle de engelen, de ouderlingen en de 4 dieren hun aanbiddingslied onder dat der verlostten mengen.

Dan volgt het groote moment in den dienst. Twee minuten is er doodsche stilte, het sluiten der oogen, het staren in den in de ziel verborgen schijn der geheiligde herinnering, het na-oogen der in Jezus ontslapenen op hun hemelvaartsweg... de Dooden-herdenking.

Na dit hoogtepunt komt betrekkelijk spoedig het einde. Het orgel brengt nog eenige stukken gewijde muziek, er wordt nogmaals een predikatie van 10 minuten gehouden, het Onze Vader wordt gebeden, gezongen wordt Pa. 89:7 en 8, de Oud-Testamentische zegen wordt opgelegd en de gemeente spreekt ten besluite een driewerf Amen uit. Het orgel geeft als naspel het vredige, avonddrust verklankende „Ueber allen Gipfeln ist Ruh” en de melodie van Gez. 274:1 „Komt laat ons voortgaan kinderen, Want d'avond is nabij... Dat ieder 'laangezichte, Ginds naar de Godstad richte, Daar ligt Jeruzalem!”

Zijn kritiek geeft het orgaan later. Enkele inleidende opmerkingen volgen hier:

Onmiddellijk zijn de gedachten gegaan naar den Roomschen Allerzielendag. Daarmede ging men echter niet wat in verkeerde richting. Op Allerzielen toch worden speciale missen gelezen voor de gestorvenen, die nog in het vagevuur vertoeven, en de herdenkingdienst in de Duinordkerk had natuurlijk niets, dat aan deze voorbedingen voor nog niet gezaligden herinnerde. Meer verwantschap was er met Allerheiligen, de dag waarop de Roomsche Kerk in 't bijzonder der martelaren en heiligen gedachtenis viert. Teekenend is het intusschen, dat het groote publiek de verwantschap zocht in de richting van het bij de Roomschen gevoelvol herdenken der eigen dooden op den 2den November, zich o.m. uitend ook in 't verwijlen bij de graven en het daar